

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף נד

(בעמ' הקודם)

אמר רב פפי, בעי רב ביבי בר אביי, וושט נקובתו במשהו, דרוסתו במשהו: למדנו לעיל שוושט שניקב במשהו טריפה, ולכן פשוט שגם דרוסה בוושט שיעורו במשהו.

קנה נקובתו בכאיסר, דרוסתו בכמה? אבל לגבי קנה שלמדנו לעיל שרק אם ניקב בשיעור של איסר טריפה, אני מסתפק מהו שיעור דרוסתו?

בתר דבעיא הזר פשטה: לאחר שהוא הסתפק הוא פשט את הספק - בין וושט ובין קנה שיעור דרוסתם במשהו. והטעם הוא, לפי שהארס (בדרוסה) הולך ושורף עד ששורף גם את הוושט, וכיון ששיעור דרוסת הוושט במשהו לכן גם שיעור דרוסת הקנה במשהו.

*

יתיב רב יצחק בר שמואל בר מרתא קמיה דרב נחמן, ויתיב וקאמר, דרוסה שאמרו צריכה בדיקה כנגד בני מעיים. (ר"נ-אמר) אמר ליה רב נחמן, האלהים (- לשון שבועה)! מורי בה רב מכפא ועד אטמא: רב היה רגיל להורות שצריכה בדיקה מכפא ועד אטמא. **הגמ' מבארת:**

מאי כפא וכו': אי אפשר לומר שמדובר בכף היד דהיינו העצם הרחבה של הכתף, שהרי זה מה שכבר אמר רב יצחק בר שמואל 'כנגד בני מעיים', אלא הכוונה שהיא צריכה בדיקה מכף הגולגולת דהיינו כל החלל וגם נגד הסימנים, ועד הירך דהיינו כנגד בני מעיים.

כי סליק רב חייא בר יוסף: כשעלה רב חייא בר יוסף לארץ ישראל, מצא את רבי יוחנן וריש לקיש שיושבים ואומרים 'דרוסה שאמרו צריכה בדיקה כנגד בני מעיים'.

אמר להם רב חייא בר יוסף - האלהים (= לשון שבועה)! רב היה רגיל להורות שצריכה בדיקה מכפא ועד אטמא.

א"ל ריש לקיש, מנו רב ומנו רב ולא ידענא ליה: אמר לו ריש לקיש - מי זה 'רב' שתמיד אומרים לנו שמועות בשמו, ואני לא מכיר אותו!?

א"ר יוחנן: אמר לו רבי יוחנן - וכי אתה לא זוכר את אותו תלמיד ששימש את 'רב' רבה' (= רבינו הגדול, והוא רבי יהודה הנשיא), וגם שימש את ר' חייא!? והאלהים (= לשון שבועה)! בכל אותם שנים ששימש אותו תלמיד כשהוא היה יושב, אני הייתי עומד, לפי שהוא היה יותר חשוב ממני!

שאל אותו ריש לקיש - **ומאן גבר?** ובמה הוא גדול? ענה לו רבי יוחנן - **הוא גבר בכולא:** בתורה ובחסידות.

מיד פתח ריש לקיש ואמר: אני זוכר אותו! וזכור אותו האיש לטוב שאמרו שמועה מפיו - **שמוטה ושחוטה כשרה**, כלומר אם נמצאת גרגרת שמוטה ושחוטה, ולא ידוע האם לפני שחיטה נשמטה (וטריפה) או לאחר שחיטה נשמטה, הדין הוא שהיא כשרה, לפי שאם היא נשמטה לפני השחיטה היא היתה יורדת למטה ולא היה אפשר לשחוט אותה עם הוושט, וכיון שאנו רואים שהיא נשחטה בהכרח שהיא נשמטה לאחר השחיטה.

ור' יוחנן אומר יביא ויקיף: רבי יוחנן חולק על רב וסובר שצריך לחתוך את הגרגרת במקום אחר, ואם החתכים דומים הרי היא טריפה, שכיון שהם דומים אנו אומרים שגם השחיטה נעשתה לאחר שנעקרה הגרגרת.

אמר רב נחמן: כל המחלוקת הנ"ל בין רב לרבי יוחנן, היא רק במקרה שלא תפס בסימנים בשעת השחיטה, אבל אם תפס בסימנים ושחט יתכן שהגרגרת נשמטה כבר לפני השחיטה, וכעת הוא שוחט את הגרגרת השמוטה, וטריפה.

*

למדנו במשנה - זה הכלל, כל שאין כמוה היה טריפה:

שאלה: לאתויי מאי? מה 'זה הכלל' בא לרבות? תשובה: לאתויי שב שמעתתא: לרבות את שבע השמועות שהובאו לעיל בתחילת הפרק (לעיל מב:)

*

דבי יוסף רישבא: אנשי ביתו של יוסף הצייד היו מכים את הבהמות בגיד הנשה ע"י חץ או מקל, והבהמה היתה מתה בכך לאחר זמן. הלכו ושאלו את רבי יהודה בן בתירא, האם אפשר לשחוט אותה כעת, או כיון שהבהמה לקתה בגיד הנשה היא טריפה אחרי שאנו רואים שהיא מתה מחמת מכה זו? אמר להם רבי יהודה בן בתירא, וכי יש להוסיף על הטריות? אין לך אלא מה שמנו חכמים בטריות! ולא מצאנו שחכמים אמרו שבהמה שלקתה בגיד הנשה טריפה. (להלן תשאל הגמ' שהרי היא מתה מחמת מכה זו, ומדוע היא מותרת?).

רב פפא בר אבא רישבא: אנשי ביתו של רב פפא בר אבא הצייד היו מכים את הבהמה בכליה ע"י חץ, והבהמה היתה מתה בכך לאחר זמן. הלכו ושאלו את רבי אבא, אמר להם וכי יש להוסיף על הטריות? אין לך אלא מה שמנו חכמים בטריות! ולא מצאנו שחכמים אמרו שבהמה שלקתה בכליה טריפה.

קושיא: והא קא חזינן דקא מתה: והרי אנו רואים שהבהמה מתה לאחר זמן מחמת המכה, ומדוע אינה טריפה?

תירוץ: גמירי דאי בדרי לה סמא חייא: קיבלנו מרבתינו שאם מפזרים עליה סם היא הייתה נשאת בחיים, שהסם היה מרפא את המכה, ולכן אינה נטרפת מחמת מכות אלו.

*

המשנה הקודמת מנתה את רשימת המקרים בהם הבהמה טרפה, המשנה הבאה מונה את רשימת המקרים שבהם הבהמה כשרה.

משנה: ואלו כשרות בבהמה? < ניקבה הגרגרת. > או שנסדקה לאורכה ונשאר קטע מחובר למעלה ולמטה. המשנה שואלת - כשניקבה הגרגרת עד כמה תחסר והיא כשרה? רשב"ג אומר עד נקב בגודל מטבע 'איסר האיטלקי'.

< נפחתה הגולגולת ולא ניקב קרום של מוח. > ניקב הלב ולא הגיע הנקב לבית חללו. < נשברה השדרה ולא נפסק החוט שלה. > ניטלה הכנד ונשתייר הימנה כזית.

< **המסס ובית הכוסות שניקבו זה לתוך זה.** בגלל שהם צמודים זה לזה, אין הנקב נראה לחוץ. והרי בכל מקרה הם שופכים את המזון מזה לזה, ולכן הנקב לא עושה טרפה.

< **ניטל הטחול.** < **ניטלו הכליות.** < **ניטל לחי התחתון.** כלומר ניטלה הלסת התחתונה, אמנם הקנה והושט נשאר מחוברים לכשר. < **ניטלה האם שלה** = הרחם. < **וחרותה בידי שמים** = הצטמקה הריאה ונהייתה קשה, שלא בידי אדם. כגון ששמעה קול רעם ונבהלה. < **הגלודה** = התקלף העור שלה לגמרי (או בגלל מחלה, או בגלל מלאכה), רבי מאיר מכשיר וחכמים פוסלין.

נמרא: אתמר: במשנה הקודמת כתוב "ואלו טרפות" משמע שרק אלו טרפות אבל כל שאר המקרים כשרות. ואילו במשנה שלנו כתוב להפך "ואלו כשרות" משמע שרק אלו כשרות אבל כל שאר המקרים טרפות. ואם כן יש סתירה בין המשניות, מה הדין של המקרים באמצע שאינם כתובים בשתי המשניות, האם הן טרפות או כשרות? נחלקו בזה רבי יוחנן וריש לקיש. רבי יוחנן אמר אלו טרפות דוקא והשאר כשרות, ור' שמעון בן לקיש אמר אלו כשרות דוקא והשאר טרפות.

במאי קא מיפלגי? בדרב מתנא. דאמר רב מתנא האי בוקא דאטמא דשף מזוכתיה טרפה: רב מתנא אמר שעצם הירך שזזה ממקומה טרפה.

ר' יוחנן אמר: רבי יוחנן חולק על רבי מתנא וסובר שבוקא דאטמא אינה טריפה. ולכן הוא נוקט שלשון המשנה "אלו טרפות" הוא בדוקא. בגלל שהתנא כתב במשנה הראשונה את רשימת הטרפות, ובסוף המשנה כתב "זה הכלל" וכו'. והתנא ראה שבוקא דאטמא נכללת ב"זה הכלל" (כמו שלאחר זמן אמר רב מתנא שהיא טריפה). ומה הטעם שהיא נכללת? כי היא דומה ל'נטולת אבר', כגון נטולת הכבד שהיא טרפה. וכך גם עצם הירך שזזה ממקומה דומה ל'נטולת אבר'. אבל באמת התנא סובר שבוקא דאטמא אינה טריפה, ולכן הוא כתב במשנה שם "אלו טרפות" למעט שדוקא אלו הרשומות במשנה טרפות ולא בוקא דאטמא שאמר רב מתנא.

ואגב המשנה הקודמת, השתמש התנא גם במשנה שלנו באותו מטבע לשון ואמר "ואלו כשרות".

ור' שמעון בן לקיש אמר: ריש לקיש סובר כרב מתנא. ולכן הוא נוקט שלשון המשנה "אלו כשרות" הוא בדוקא. בגלל שהתנא כתב במשנה הקודמת את רשימת הטרפות, ובסוף המשנה כתב "זה הכלל" וכו'. והתנא ראה שבוקא דאטמא לא נכללת ב"זה הכלל", ומה הטעם שלא? בגלל שהיא לא דומה לא 'לנקובי' = לנקב באבר, ולא 'לפסוקי' = לחתוכת אבר, ולא 'לנטולי' = לנטולת אבר (כי העצם לא ניטלה אלא רק זזה ממקום חיבורה). ולכן אמר התנא במשנתנו "אלו כשרות" ללמד שדוקא הרשומים במשנתנו כשרות, אבל בוקא דאטמא טרפה וכמו שאמר רב מתנא לאחר מכן.

הגמרא חוזרת לגוף הדברים של רב מתנא.

גופא. אמר רב מתנא האי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טרפה.

ורבא אמר כשרה, ואי איפסיק וכו': אבל אם נפסק הגיד שבראש העצם טרפה. ומסיימת הגמרא, שלהלכה גם אם נפסק הגיד כשרה, אלא אם כן הגיד נרקב.

*

למדנו במשנה - עד כמה תחסר [וכו']: עד איזה חיסרון בגרירת היא עדיין כשרה? רשב"ג אומר עד כאיסר האיטלקי.

אמר זעירי: אתם שלא ראיתם איסר האיטלקי, תשערו אותו בדינר קורדינאי. והוא כמו מטבע 'פשוט' קטן, וניתן למצוא אותו בין מטבעות פשוטים של פומבדיתא.

אמר רבי חנא פתוראה: רבי חנא היה 'שולחני' (= צי'נג'ר פורט כספים). הוא סיפר - עמד לפני בר נפחא וביקש ממני 'דינר קורדינאי' כדי לשער בו נקב בבהמה לדעת האם היא טריפה. רציתי לקום מלפניו, והוא לא הסכים לי. הוא אמר לי 'שב בני שב, אין בעלי אומניות רשאים לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעסוקין במלאכתם'. כי רבי חנא היה עובד אצל מישהו ומקבל אחוזים, ואסור לו להסיח דעתו מהמלאכה.

קושיא: ולא? והתנן "כל בעלי אומניות עומדים מפניהם, ושואלין בשלומן, ואומרין להם 'אחינו אנשי מקום פלוני בואכם בשלום": כך היו עושים אנשי ירושלים למביאים ביכורים. תירוץ: אמר רבי יוחנן מפניהם עומדין מפני תלמידי

חכמים אין עומדין! זו תקנה מיוחדת שתקנו חכמים לכבד את מביאי הביכורים, בכדי שירצו לבוא פעמים נוספות.

אמר רבי יוסי בר אבין - בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה! שהרי מפניהם עומדין מפני תלמידי חכמים אין עומדין! דחייה: ממאי? דילמא כדי שלא תהא נמצא מכשילן לעתיד לבא: שאם לא יתנו להם יחס טוב ולא יכבדו אותם הם לא יבואו פעם אחרת, משום שזו טירחא גדולה בשבילם.

*

אמר רב נחמן כסלע כיתר מכסלע: בכל מקום שנתנו חכמים שיעור 'כסלע', כוונתם שב'סלע' זה כבר השלב הבא. כגון במשנתנו שנחסרה הגרגרת עד כסלע כשרה, אם היא נחסרה סלע היא כבר טרפה. וכן בכל מקום שאמרו חכמים שיעור 'כאיסר', 'איסר' עצמו זה כבר כמו יותר מכאיסר.

אלמא קסבר רב נחמן עד ולא עד בכלל: רב נחמן סובר שכשאומרים "עד", ה'עד' עצמו אינו בכלל השלב הזה, אלא הוא כבר מעבר ל'עד', ונחשב לשלב הבא.

איתיביה רבא לרב נחמן: מיטה העשויה מחבלים (על מסגרת עץ), אם יש קצה חבל שנשאר בולט מהמטה ותלוי באויר. עד אורך של חמשה טפחים החבל טהור. משום שהחבל קטן מידי ואינו ראוי לשימוש. אבל אם הוא ארוך יותר, הוא ראוי לשימוש והוא מקבל טומאה. ולכאורה כוונת המשנה שאורך חמשה טפחים נחשב 'כלמטה' כלומר עדיין לא מקבל טומאה, ומוכח ש'עד ועד בכלל'! דחייה: לא, **חמשה כ'למעלה'**: כלומר מחמשה טפחים הוא כבר כן מקבל טומאה.

ת"ש. 'מה' ועד עשרה טמא: זה המשך המשנה שם. ולכאורה חבל באורך עשרה דינו 'כלמטה' כלומר הוא עדיין טמא. דחייה: לא, **עשרה כ'למעלה'**: דינו 'כלמעלה' כלומר הוא כבר טהור. והטעם משום שהחבל ארוך מידי ועומד להיחתך.